

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

УДК 35.08:342.841

Тетяна КУСТОВА

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ В ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ

Розглядається сутність поняття «публічна влада» та визначаються її характерні особливості в системі органів державного управління, аналізуються наукові джерела та нормативно-правові акти, у яких розкрито сутність поняття «корупція». Встановлюється, що корупція – це державний феномен, який є невід’ємною складовою частиною сучасної повсякденної та політичної діяльності суспільства. Розкривається сутність та основні ознаки цього явища, характеризуються корупційні злочини у сфері публічної влади. Аналізуються нормативно-правові акти у сфері протидії і запобігання корупції в органах публічної влади, форми і методи діяльності органів публічної влади України щодо запобігання корупції, пропонуються критерії оцінювання практичної діяльності органів публічного управління у сфері попередження корупції. Досліджується руйнівний вплив корупції на соціальний розвиток на місцевому рівні.

Ключові слова: публічна служба, державна служба, служба в органах місцевого самоврядування, корупція, злочинність, сутність та ознаки корупції, протидія і запобігання корупції.

Tetiana Kustova. Essence and indications of corruption crimes in public service in Ukraine

The article deals with the analysis of the essence of the concept «public power» and distinguishes its characteristics in the system of authorities in public administration; it examines scientific sources and regulations in which the essence of the concept «corruption» is defined. It is found that corruption is a national phenomenon, which is an integral part of contemporary political life of society. The essence and main characteristics of this phenomenon are revealed and corruption offences in the sphere of public administration are characterized. The article makes the analysis of regulatory legal acts in the sphere of combating and preventing corruption in public authorities, forms and methods of activity of public authorities of Ukraine to prevent corruption. The assessment criteria of practical activities of public authorities in order to prevent corruption are offered on the base of this analysis. The devastating impact of corruption on social development at the local level is investigated.

Key words: public service, civil service, service in local government, corruption, crime, essence and indications of corruption, fighting and preventing corruption.

Наприкінці ХХ ст. корупція набула планетарного розмаху й стала визначальною перешкодою на шляху налагодження міжнародних економічних зв'язків. Україна вже тривалий час за показниками міжнародної організації Трансперенсі Інтернешнл перебуває серед країн із високим ступенем корупції.

Корупція в Україні проникла майже в усі галузі життя суспільства й становить загрозу національній безпеці держави. Усі заходи, спрямовані на протидію її проявам, до сьогодні не дають помітних результатів. Особливо корупційні прояви помітні

© Кустова Т. С., 2016

Державне управління та місцеве самоврядування, 2016, вип. 4(31)

серед службовців публічної служби. Це обумовлено низкою об'єктивних і суб'єктивних обставин, однією з яких донедавна вважався брак гідного антикорупційного законодавства України, яке б відповідало міжнародним вимогам.

За основу дослідження взято праці таких науковців, як В. Авер'янов, О. Андрійко, Ю. Битяк, В. Емінов, С. Ківалов, С. Максимов, І. Мацкевич, М. Мельник, Н. Нижник, В. Овчинський, В. Олуйко, О. Петришин, В. Соловійов, Ю. Старілов, Г. Хохряков, Н. Янюк та ін. Д. Галліган, В. Полянський та Ю. Старілов звертають увагу на відсутність законодавчо визначених та теоретичних комплексних розробок законодавчих положень стосовно головних ознак і принципів корупції, визначають завдання та функції органів державної влади щодо запобігання та протидії корупції, види корупції та розглядають інші теоретичні питання, пов'язані з публічною службою України. Окремі проблеми боротьби з корупційними злочинами досліджують у сучасній вітчизняній науці такі вчені, як В. Баштанник, Г. Борзенков, В. Зеленецький, О. Кальман, М. Мельник, М. Панченко, В. Попов, С. Сergyogin, О. Хорошенко, М. Яблоков та ін. Вони характеризують причини виникнення та поширення корупції в органах публічної служби, аналізують її дезорганізаційний вплив на суспільство та досліджують реакцію суспільства на прояви корупції в органах публічної влади.

Але, незважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства та нового законодавства про державну службу, рівень корупційної злочинності в Україні залишається дуже високим, що зумовлює необхідність подальшої наукової розробки проблеми запобігання і протидії корупції.

Метою статті є визначення сутності та основних ознак корупції в публічній службі України.

Поняття «публічна служба» в Україні на законодавчому рівні закріплено зовсім недавно і, на наш погляд, потребує подальшого вдосконалення. Інституалізація цієї ланки державної служби перебуває на стадії становлення та розвитку й ускладнюється розпочатим та незавершеним реформуванням державної служби. Становлення та розвиток служби в органах місцевого самоврядування України стало поштовхом для прискореного розвитку публічної служби та законодавства.

Наведемо основні визначення публічної служби, закріплені в нормативно-правових актах та науковій літературі в Україні.

На сьогодні в Україні є лише один нормативно-правовий акт, який закріплює це поняття, – Кодекс адміністративного судочинства України. Відповідно до п. 15 ст. 3 цього документа публічна служба визначається як «діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування» [5]. Н. Янюк зазначає, що в цьому визначенні об'єднані різні за змістом види службової діяльності, а саме «політична, що залежить від розстановки політичних сил у вищих органах державної влади, та професійна діяльність, яка забезпечує повсякчасну реалізацію завдань держави, як результат діяльності перших» [20, с. 164]. Учений вважає, що цей підхід до поділу державної служби не є коректним, тому що перелічено не всі види державної служби в Україні.

В. Авер'янов та О. Андрійко вказують, що поняття «публічна служба» є похідним від поняття «публічна адміністрація». Публічна адміністрація є сукупністю державних і недержавних суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є, по-перше, органи виконавчої влади і, по-друге, виконавчі органи місцевого самоврядування [1, с. 54]. Отже, ніяких особливих ознак, які виокремлюють публічну службу серед інших видів служби в Україні, згадане визначення не містить.

На думку Ю. М. Старілова, «публічне право – це сфера загальних, державних інтересів» [16, с. 691] (тут і далі переклад автора. – Т. К.). Отже, публічними

інтересами визначаються загальні національні та державні інтереси. Думку Ю. М. Старілова можна пояснити наявністю традиційних та загальноприйнятих у теорії державного управління визначень того, що держава є суб'єктом управління, а суспільство – його об'єктом [14, с. 50]. Але таке визначення критикує Н. О. Рунова, оскільки вона вказує на те, що «суспільство у демократичній державі через державні органи реалізує належну йому владу. А тому саме суспільство по суті «управляє», водночас будучи об'єктом впливу» [13, с. 273]. Вона вважає, що у визначенні публічної служби слід спиратися на принцип народовладдя, закріплений у ст. 5 Конституції України, а саме: «публічна служба – це здійснення влади суспільством (народом) через професійну діяльність публічних службовців» [13, с. 271].

Цієї ж думки дотримується О. В. Попова. Але вона формулює більш розширене поняття публічної служби, а саме: «реалізація народом влади через виконання завдань і функцій держави, спрямованих на забезпечення публічних інтересів, особами на постійній професійній платній основі за рахунок бюджетних коштів в органах виконавчої влади, апаратах усіх гілок органів влади, органах місцевого самоврядування на підставі адміністративно-правового акта призначення на посаду» [11, с. 585].

Т. В. Линник зазначає, що в державі, у якій соціальне населення політично та соціально активне, органи публічної служби повинні відповідати таким головним правилам: «відповідати правовим потребам споживачів публічних послуг держави; мати орієнтиром кінцевий результат роботи, а не сам робочий процес, що стає основним для надання оцінки діяльності публічного органу влади, саме його посадових осіб, та вдосконалення структурної організації органів публічної влади; забезпечувати економію і ощадливість у діяльності органів публічної влади шляхом її раціоналізації, делегування окремих управлінських функцій з надання послуг спеціально створеним державним або недержавним структурам, що буде підвищувати рівень рентабельності державних публічних послуг; вироблення порядку оновленого законодавства про публічну владу» [6, с. 51].

Отже, аналіз визначень науковців та чинного законодавства України дозволяє стверджувати, що публічна служба – це професійна діяльність, у межах якої реалізується компетенція органів влади. Вона повинна базуватися на принципах раціональності, організованості, демократичності, законності, гуманності, неупередженості та результативності. Становлення служби повинно відбуватися шляхом розвитку соціально-правового інституту публічної служби та професіоналізації її кадрового складу.

Сьогодні серед працівників публічної служби одним із найбільш поширених суспільно небезпечних явищ, яке заважає ствердженню зазначених принципів функціонування служби в Україні, визнано корупцію. Незважаючи на широку систему антикорупційного законодавства та зосереджену увагу українського суспільства, будь-які позитивні зміни на шляху до викорінення корупційних злочинів відбуваються дуже повільно.

Основою законодавчої бази щодо боротьби з корупцією є такі Закони України: «Про запобігання корупції», прийнятий Верховною Радою України 14 жовтня 2014 р., набрав чинність 26 жовтня 2014 р.; «Про Національне антикорупційне бюро України», прийнятий Верховною Радою України 14 жовтня 2014 р. та набрав чинність 25 січня 2015 р.; «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», прийнятий Верховною Радою України 14 жовтня 2014 р., набрав чинність 26 жовтня 2014 р.

Донедавна поняття «корупція» означало зіпсованість та моральний занепад. Тепер воно характеризується як зловживання суспільною владою для отримання особистої вигоди [19, с. 56].

У ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» наведено таке визначення корупції: «корупція – це використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або

прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [12].

Учені дають різні визначення корупції. Так, М. Мельник визначає термін «корупція» як «псування, розбещування, підкуп; діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Корупція – форма неправомірної поведінки публічних службовців – визначає соціальний феномен зрощування адміністративного ресурсу органу державного управління чи місцевого самоврядування і фінансового капіталу шляхом деформації правового поля їх спільного функціонування» [10, с. 369 – 370].

В. Лунєєв визначає корупцію як «стан, коли особа, перебуваючи в органах державної влади, використовує посадове становище на користь особистих, групових або корпоративних інтересів і цими діями шкодить державі» [8, с. 41]. Він визначає корупцію як стан, коли особа, державний (публічний) службовець бажає володіти матеріальними благами і можливими засобами задля можливості їх досягнення. Пізніше В. Лунєєв визначає корупцію як «небезпечне соціально-правове, кримінологічне явище, що включає в себе злочини та інші порушення з використанням службового становища» [7, с. 10] (таблиця).

Найбільш поширені визначення поняття «корупція»

Суб'єкт визначення	Визначення
Дев'ятий конгрес ООН (Каїр, 1995 р.)	Зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях [3, с.74].
Міждисциплінарна група Ради Європи	Безпосередні чи опосередковані вимогання, пропонування, давання або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабар, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи [18]
Секретаріат ООН	Сукупність певних класифікаційних груп кримінальних діянь: 1. Крадіжка, розкрадання й присвоєння державної власності посадовими особами. 2. Зловживання службовим становищем для одержання невинуватених особистих вигод. 3. Конфлікт інтересів між громадянським обов'язком і особистою користю [4, с. 10]
Кримінальні кодекси Німеччини, Франції, Італії та США	Посадовий злочин, насамперед хабарництво, використання службового становища, зловживання владою, вимогання, крадіжка та шахрайство [2, с. 47]
Трансперенсі Інтернешнл	Зловживання довіреними повноваженнями з метою особистої вигоди. Корупція може бути класифікована як велика, дрібна і/або політична, залежно від суми грошей, сектору, де вона має місце [23]
Довідковий документ ООН «Про міжнародну боротьбу з корупцією»	Зловживання державною владою з метою отримання вигоди в особистих цілях [9, с. 81]
Світовий банк	Зловживання службовим становищем з метою особистої вигоди [22]

Отже, можна зазначити, що корупція, як у наукових джерелах, так і в нормативно-правових документах органів влади, розглядається як соціально небезпечне явище, суттю якого є порядок негативних поглядів, приписів і вчинків службових осіб інститутів публічної влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення приватних, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища, всупереч інтересам суспільства та держави [15, с. 17].

Сучасне розуміння корупції надає Френсіс Фукуяма, американський філософ і політичний економіст. Він вважає, що корупцію треба розглядати з економічного боку та політичного, а з огляду на це можна сформувати її сутність. З економічного погляду корупція вилучає ресурси з їх найбільш продуктивного вживання. Вона діє як регресивний податок, який підтримує елітне життя окремих соціальних класів за кошти інших. З політичної точки зору корупція надломлює законність політичної системи держави, що дає елітам альтернативні способи утримувати владу у своїх руках, не даючи можливості для повноцінного демократичного вибору народом. Це все є перешкодою на шляху до перспективної демократії, коли народ сприймає авторитаризм у владі як ефективне управління, а не корумповану демократичну владу [21].

Загальними ознаками корупційних злочинів у публічній службі є:

- 1) безпосереднє заподіяння шкоди державі та її інтересам, які охороняються законом;
- 2) наявність в особі наміру на вчинення дій чи бездіяльність, що неупереджено спричинюють шкоду інтересам держави, які охороняються законом;
- 3) використання особою службового становища всупереч інтересам держави;
- 4) матеріалістична мета чи інший інтерес особи;
- 5) протизаконне одержання особою матеріальних і нематеріальних благ чи послуг та привілеїв.

У кримінологічному аспекті корупцію в органах публічної служби можна характеризувати низкою таких ознак:

- сфера діяльності – органи публічної служби;
- суб'єкт – особа із владними або посадовими повноваженнями;
- корупційні відносини виникають лише внаслідок того, що особа публічної служби допускає зловживання своєю владою або посадовими повноваженнями. Виникає взаємозв'язок *корупція = клієнт пропонує матеріальні/нематеріальні блага + зловживання посадовою особою публічної влади своїми повноваженнями*;
- діяння, вчинені особою публічної влади з метою задоволення корисливих власних інтересів або інтересів інших осіб.

Характерні ознаки корупційного злочину в публічній службі:

- прийняття рішення публічним службовцем, що порушує закон, або із порушенням закону;
- клієнт та службовець діють у змові;
- клієнт та службовець одержують незаконні вигоди й переваги;
- клієнт та службовець намагаються приховати свої дії.

Основні елементи корупції в публічній службі – це підкуп, зловживання службовим становищем, неправомірне надання (отримання) пільг і переваг, використання влади для незаконного заволодіння чужим майном та ін.

У дослідженні Тулі Хайдер Абдулнабі Тулі «Адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією в державних органах: на прикладі України та Іраку (порівняльно-правове дослідження)» викладено авторське розуміння поняття корупції «як соціально-правового явища, що полягає в незаконному використанні державним службовцем (посадовою особою) і/чи іншою особою, уповноваженою

виконувати державні функції своїх службових повноважень, статусу, можливостей, авторитету займаної посади в особистих або групових, корпоративних інтересах з метою одержання вигоди» [17, с.10]. Ми погоджуємося з наведеним визначенням та вважаємо його найбільш актуальним для сьогодення, враховуючи те, що сучасні види корумпованої поведінки посадових осіб публічної служби вийшли далеко за межі простого підкупу.

Слід зазначити, що сутність саме «української корупції» серед службовців публічної служби полягає в існуючому взаємозв'язку між корупцією і низьким рівнем державної спроможності щодо матеріального забезпечення публічних службовців усіх ланок. Для зниження рівня корупції необхідні зусилля держави щодо забезпечення людських, матеріальних та організаційних ресурсів, які необхідні як для функціонування публічної служби, так і для продуктивного використання владних ресурсів. Також це пов'язано із професійністю працівників публічної служби і достатнім рівнем наданих їм повноважень задля здійснення доручень і матеріального забезпечення.

Корупція завжди підриває спроможність країни, саме тому професійні бюрократи менше схильні до корупційних схем. У кожній країні є тенденція до кореляції між матеріальною великою спроможністю країни та заниженим ступенем корупції. Але щоб одержати гарне врядування у сфері публічної служби в Україні, владі потрібно не тільки перемогти корупцію. В Україні корупція була і буде у сфері публічної служби поки держава не вийде хоча б на середній рівень матеріального достатку народу, на позитивне співвідношення доходів населення та державних тарифів і податків. Різниця між рівнем корупції і низьким рівнем спроможності держави дає змогу краще зрозуміти відмінності між наслідками корупції в країнах усього світу.

Отже, чинне в Україні законодавство до сьогодні не стало ефективним інструментом антикорупційної політики у сфері публічної служби. У ньому не передбачено, яким чином має виконуватися відповідна робота Національним антикорупційним комітетом та в який спосіб повинна залучатися до цих процесів громадськість. Це зумовлено низкою проблем, пов'язаних з уведенням в дію норм нового антикорупційного законодавства.

Зі спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції фактично діють лише органи прокуратури та органи внутрішніх справ. Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції та Національне антикорупційне бюро України перебувають на стадії утворення. Через це майже третина норм чинного антикорупційного законодавства не працюють. Зокрема, це статті, які регламентують роботу Національного агентства з питань запобігання корупції.

Перспективою подальших розвідок із зазначеної проблеми має стати дослідження сучасного стану корупції у сфері публічної служби України.

Список використаних джерел / List of reference

1. **Авер'янов В.** Актуальні завдання створення нового законодавства про державну службу в Україні / В. Авер'янов, О. Андрійко // Юрид. журн. – 2005. – № 8(38). – С. 53 – 55 [Averianov V. Aktualni zavdannia stvorennia novoho zakonodavstva pro derzhavnu sluzhbu v Ukraini / V. Averianov, O. Andriiko // Yuryd. zhurn. – 2005. – № 8(38). – S. 53 – 55].

2. **Байстриюченко Н. О.** Формування системи запобігання і протидії корупції на державній службі / Н. О. Байстриюченко, Л. В. Шпакович // Вісн. СумДУ. Сер. «Економіка». – 2015. – № 3. – С. 45 – 54 [Baistriuchenko N. O. Formuvannia systemy zapobihannia i protydii koruptsii na derzhavnii sluzhbi / N. O. Baistriuchenko, L. V. Shpakovych // Visn. SumDU. Ser. «Ekonomika». – 2015. – № 3. – S. 45 – 54].

3. **Дев'ятий** Конгресс Організації Об'єднаних Націй по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями, Каир, 29 апреля – 8 мая 1995 г. – Режим

доступа : <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/CONF.169/16/REV.1> [Devvatiyiy Kongress Organizatsii Ob'edinennyih Natsiy po preduprezhdeniyu prestupnosti i obrascheniyu s pravonarushitelyami, Kair, 29 aprelya – 8 maya 1995 g. – Rezhim dostupa : <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/CONF.169/16/REV.1>].

4. **Карабанов А. Л.** Современные проблемы противодействия коррупции: уголовно-правовой и криминологический аспекты / А. Л. Карабанов, С. К. Мелькин. – Москва : Волтерс Клувер, 2010. – С. 10 – 11 [Karabanov A. L. Sovremennyye problemy protivodeystviya korruptsii: ugovovno-pravovoy i kriminologicheskiiy aspektiy / A. L. Karabanov, S. K. Melkin. – Moskva : Volters Kluver, 2010. – S. 10 – 11].

5. **Кодекс** адміністративного судочинства України : Закон України від 6 лип. 2005 р. : зі змінами від 19 трав. 2016 р. № 2747–IV. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> [Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 6 lyp. 2005 r. : zi zminamy vid 19 trav. 2016 r. № 2747–IV. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>].

6. **Линник Т. В.** Теоретико-правова проблематика реформування публічної служби в Україні / Т. В. Линник // Акт. пробл. держави і права. – 2012. – № 7. – С. 47 – 53 [Lynnyk T. V. Teoretiko-pravova problematyka reformuvannya publichnoi sluzhby v Ukraini / T. V. Lynnyk // Akt. probl. derzhavy i prava. – 2012. – № 7. – S. 47 – 53].

7. **Лунеев В. В.** География организованной преступности и коррупции в России (1997 – 1999 г.) / В. В. Лунеев // Организованная преступность и коррупция. Исследования, обзоры, информация : соц.-прав. альм. – Вып. 3. – Екатеринбург : Зеркало – Урал, 2000. – С. 5 – 15 [Luneev V. V. Geografiya organizovannoy prestupnosti i korruptsii v Rossii (1997 – 1999 g.) / V. V. Luneev // Organizovannaya prestupnost i korruptsiya. Issledovaniya, obzoryi, informatsiya : sots.-prav. alm. – Vyip. 3. – Ekaterinburg : Zerkalo – Ural, 2000. – S. 5 – 15].

8. **Лунеев В. В.** Коррупция / В. В. Лунеев // Открытая политика. – 1997. – № 1. – С. 41 [Luneev V. V. Korruptsiya / V. V. Luneev // Otkryitaya politika. – 1997. – № 1. – S. 41].

9. **Лунеев В. В.** Коррупция, ученная и фактическая / В. В. Лунеев // Государство и право. – 1996. – № 8. – С. 78 – 90 [Luneev V. V. Korruptsiya, uchtennaya i fakticheskaya / V. V. Luneev // Gosudarstvo i pravo. – 1996. – № 8. – S. 78 – 90].

10. **Мельник М. І.** Корупція / І. М. Мельник // Юрид. енцикл. У 6 т. Т. 3. – Київ : Укр. енцикл., 2001. – С. 369 – 370 [Melnyk M. I. Koruptsiya / I. M. Melnyk // Yuryd. entsykl. U 6 t. T. 3. – Kyiv : Ukr. entsykl., 2001. – S. 369 – 370].

11. **Попова О. В.** Поняття та ознаки публічної служби в Україні / О. В. Попова // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 583 – 587 [Popova O. V. Poniattia ta oznaky publichnoi sluzhby v Ukraini / O. V. Popova // Forum prava. – 2011. – № 4. – S. 583 – 587].

12. **Про запобігання** корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700–VII : із останніми змінами від 15 берез. 2016 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/1700-18> [Pro zapobihannia koruptsii : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 2014 r. № 1700–VII : iz ostannimy zminamy vid 15 berez. 2016 r. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/1700-18>].

13. **Рунова Н. О.** Публічна служба в Україні: проблеми дефініції / Н. О. Рунова // Публіч. право. – 2012. – № 3(7). – С. 269 – 274 [Runova N. O. Publichna sluzhba v Ukraini: problemy definitsii / N. O. Runova // Publich. pravo. – 2012. – № 3(7). – S. 269 – 274].

14. **Синявіна М. В.** Публічне управління та публічна служба як результат демократизації державного управління / М. В. Синявіна // Публіч. упр.: теорія і практика : зб. наук. пр. – 2011. – № 3(7). – С. 48 – 53 [Syniavina M. V. Publichne upravlinnia ta publichna sluzhba yak rezultat demokratyzatsii derzhavnogo upravlinnia / M. V. Syniavina // Publich. upr.: teoriia i praktyka : zb. nauk. pr. – 2011. – № 3(7). – S. 48 – 53].

15. **Соснін О.** Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці / О. Соснін // Віче. – 2014. – № 1. – С. 17 [Sosnin O. Pro neobkhdnist vykorystannia svitovoho dosvidu v borotbi z koruptsiieiu u vitchyznianiі praktytsi / O. Sosnin // Viche. – 2014. – № 1. – S. 17].

16. **Стариллов Ю. Н.** Курс общего административного права : в 3 т. / Ю. Н. Стариллов. – Москва : НОРМА–ИНФРА–М, 2002. – Т. 1 : История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. –

728 с. [Starilov Yu. N. Kurs obshchego administrativnogo prava : v 3 t. / Yu. N. Starilov. – Moskva : NORMA–INFRA–M, 2002. – Т. 1 : Istoriya. Nauka. Predmet. Normyi. Sub'ekty. – 728 s.].

17. **Тулi X. T.** Адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією в державних органах: на прикладі України та Іраку (порівняльно-правове дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Тулі Х. Т. ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ, 2015. – 21 с. [Tuli Kh. T. Administratyvno-pravovi zasoby borotby z koruptsiieiu v derzhavnykh orhanakh: na prykladi Ukrainy ta Iraku (porivnialno-pravove doslidzhennia) : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Tuli Kh. T. ; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. – Kyiv, 2015. – 21 s.].

18. **Цивільна** конвенція про боротьбу з корупцією від 4 листоп. 1999 р. ; ратифікована Україною 16 берез. 2005 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 9. – Ст. 592 [Tsyvilna konventsia pro borotbu z koruptsiieiu vid 4 lystop. 1999 r. ; ratyfikovana Ukrainoiu 16 berez. 2005 r. // Ofits. visn. Ukrainy. – 2006. – № 9. – St. 592].

19. **Шаповалова Н. Ю.** Рольова гра: суд над корупцією / Н. Ю. Шаповалова // Освіта та розв. обдар. особистості. – 2015. – № 12(43). – С. 54 – 58 [Shapovalova N. Yu. Rolova hra: sud nad koruptsiieiu / N. Yu. Shapovalova // Osvita ta rozv. obdar. osobystosti. – 2015. – № 12(43). – S. 54 – 58].

20. **Янюк Н.** Актуальні проблеми формування публічної служби в Україні / Н. Янюк // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. «Юридична». – 2010. – Вип. 51. – С. 162 – 167 [Yaniuk N. Aktualni problemy formuvannia publichnoi sluzhby v Ukraini / N. Yaniuk // Visn. Lviv. un-tu. Ser. «Yurydychna». – 2010. – Vyr. 51. – S. 162 – 167].

21. **Fukuyama, F.** (2016, May 12). What is Corruption in Policy paper. Against Corruption: a collection of essays. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/against-corruption-a-collection-of-essays/against-corruption-a-collection-of-essays>.

22. **Helping** Countries Combat Corruption. The Role of the World Bank. (1997, September). World Bank. Poverty Reduction and Economic Management. Retrieved from <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf>.

23. **What** is corruption? Transparency International – the global coalition against corruption. Retrieved from <http://www.transparency.org/glossary/term/corruption>

Надійшла до редколегії 22.09.16